

8. ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Опришко В. Ф., д-р юрид. наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач кафедри правового регулювання економіки,
декан юридичного факультету

ДОСВІД ЮРИДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ КНЕУ ЩОДО РОЗРОБКИ ТЕМАТИКИ МАГІСТЕРСЬКИХ ДИПЛОМНИХ РОБІТ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЇХ ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ

У 90-х роках ХХ ст. в освітній простір нашої держави увійшли нові, до цього неживані терміни: «поточний контроль», «підсумковий контроль», «система ECTS», «бали», «кредити», «бакалавр», «магістр» та ін. Магістр¹ — це вершина, результат роботи вищого навчального закладу упродовж п'яти-шести років, поки студент навчається. В сучасному законодавчому розумінні магістр — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) *інноваційного характеру* певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності². Тому ми маємо постійно приділяти увагу підготовці студентами магістерського рівня якісних дипломних робіт, оскільки останні є завершальним етапом у формуванні професіоналів нового покоління, здатних до виконання складних завдань, продиктованих сучасним світом.

Що ж таке магістерська дипломна робота? *Це індивідуальна робота науково-дослідного, творчого характеру, яка виконується-*

¹ Магістр (від лат. *magister* — начальник, голова, вчитель): 1) в Давньому Римі посадова особа (магістр вершників та ін.); пізніше в Європі — голова деяких світських і церковних закладів (наприклад, Великий Магістр (гросмейстер) — голова духовно-рицарського ордену); 2) в деяких країнах — наукова ступінь, середня між бакалавром і доктором наук; присуджується особам, які закінчили університет або прирівняний до нього навчальний заклад і мають ступінь бакалавра, а також пройшли додатковий курс навчання (1—2 роки), здали спеціальні екзамени і захистили магістерську дисертацію.

² Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р., ст. 8, п. 4.

ся наприкінці навчання студентами магістратури у вищому навчальному закладі і передбачає проведення наукових досліджень (творчих розробок) з проблем відповідної галузі. Саме така робота демонструє професійну зрілість випускника, виявляє його загальнонаукову, загальнотеоретичну та спеціальну підготовку, уміння застосовувати здобуті в університеті знання для розв'язання конкретних наукових та практичних завдань, а отже, і готовність до самостійної професійної діяльності.

Магістерська дипломна робота — це комплексна праця, в якій викладено наукові результати, отримані автором особисто, та пропозиції щодо вирішення актуального проблемного питання. Метою магістерської дипломної роботи є виявлення нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або ж уточнення раніше відомих, проте недостатньо вивчених. Отже, це синтез науково-теоретичного та практичного компонентів.

Магістерська дипломна робота є кваліфікаційною роботою, на підставі якої Державна екзаменаційна комісія вищого навчального закладу приймає рішення про присвоєння кваліфікації «магістр» та видачу державного документа про здобутий освітньо-кваліфікаційний рівень і повну вищу освіту. Не будемо забувати про те, що результат виконання магістерської дипломної роботи є одним з основних критеріїв для оцінки якості реалізації завдань відповідної освітньо-професійної програми, а отже, й роботи випускової кафедри та викладацького складу факультету й вищого навчального закладу в цілому.

Дипломна робота майбутнього магістра права повинна обов'язково відповідати сучасному стану розвитку юридичної науки та правозастосовчої практики, розглядати матеріали дискусійного характеру, застосовувати методологічний апарат та інструментарій досліджень з правових питань, відрізнитися аргументованістю висновків та пропозицій.

Підготовка магістерської дипломної роботи — це кропітка праця не лише студента та його наукового керівника, а й випускової кафедри та факультету в цілому. Тема дипломної роботи — це конкретна наукова проблема, яка повинна відповідати сучасному стану розвитку юридичної науки, правозастосовчої практики, мати теоретичне й прикладне значення.

Досягти цього можливо лише за умови здійснення постійної роботи над розробкою та оновленням тематики магістерських дипломних робіт. Зрозуміло, що теми дипломних робіт повинні бути не лише коректно сформульованими, а й актуальними, такими, що потребують подальшого дослідження, мати теоретичне та практичне

значення для вітчизняної науки, законодавства та практичної юридичної діяльності.

У розробці тематики магістерських дипломних робіт задіяний весь юридичний факультет, усі викладачі без винятку. Нові проблеми, які необхідно досліджувати, генеруються під час роботи студентських наукових гуртків та проблемних груп, на засіданнях науково-методичних секцій кафедр факультету, а також пропонуються безпосередньо студентами, що вказує на рівень їх підготовленості до здійснення наукового дослідження.

Назви тем магістерських дипломних робіт мають точно і однозначно відображати професійні завдання спеціальності та відповідних магістерських програм, можливість їх розкриття з урахуванням прив'язки тем до відповідних баз практики чи місця роботи студента — державних та місцевих органів влади, судових органів, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та сфер діяльності. Так, для студентів денної форми навчання при формуванні тематики дипломних робіт враховуються особливості баз практики, а для студентів вечірньої та заочної форм навчання — місця роботи, що спрямовано на забезпечення найбільш сприятливих умов для проведення якісного магістерського дослідження на основі збору та опрацювання необхідного для виконання кваліфікаційної роботи практичного матеріалу.

На сьогодні можна стверджувати, що підготовка магістерської дипломної роботи у тісному взаємозв'язку обраної для дослідження теми з функціональним спрямуванням бази практики (для студентів денної форми навчання) чи професійною діяльністю і місцем роботи студента вечірньої або заочної форми навчання відіграє вирішальну роль у професійному становленні студентів-випускників юридичного факультету КНЕУ. Крім того, *це дозволяє забезпечити самостійність проведення студентом наукового дослідження.*

Нині факультет має договірні відносини з багатьма поважними базами практики — це органи державної влади та місцевого самоврядування: Верховна Рада України, Київська міська рада, Шевченківська районна у м. Києві державна адміністрація, ряд міністерств — Міністерство юстиції України, Міністерство економіки України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Міністерство фінансів України, Міністерство промислової політики України, Міністерство праці і соціальної політики України, Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, Міністерство закордонних справ України, судові органи — Конституційний Суд України, Вищий господарський суд України, Київський міжоблас-

ний апеляційний господарський суд, Київський апеляційний господарський суд, Військовий апеляційний суд Центрального регіону, Апеляційний суд м. Києва, а також інші органи та організації — Національний банк України, Державна судова адміністрація України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Центральна виборча комісія України, Генеральна прокуратура України, Українська іноземна юридична колегія та ін., відомі банки — ВАТ «Ощадний банк України», АКБ «Брокбізнесбанк». Також студенти мають можливість проходити переддипломну юридичну практику і в юридичній клініці «Соціальна справедливість», яка функціонує при факультеті.

Необхідно відмітити, що останнім часом факультет змінює формат відносин з провідними базами практики шляхом підписання з ними договорів, якими передбачається відкриття в них філій випускової кафедри — кафедри правового регулювання економіки. На сьогодні маємо таку угоду з Вищим господарським судом України, у найближчій перспективі укладання аналогічних договорів з Київським міжобласним апеляційним господарським судом та Національним банком України.

Яка ж проблематика пропонується студентам за різними магістерськими програмами юридичного факультету для дослідження у межах дипломної роботи?

Так, якщо студент навчається за магістерською програмою «Правове регулювання економіки» і йде на практику до Міністерства економіки України, то йому пропонуються, зокрема, теми наступного змісту:

1. Правові засади формування та реалізації економічної політики в Україні: питання теорії та практики
2. Правові засади формування стратегії економічного та соціального розвитку держави
3. Правове забезпечення зовнішньоекономічної політики держави: теоретико-практичний аспект
4. Правове забезпечення інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки держави: вітчизняний та зарубіжний досвід

Студенти магістерської програми «Міжнародне економічне право» у своїх магістерських дипломних роботах досліджують питання міжнародного права, міжнародного економічного права, міжнародного приватного права у порівнянні у взаємозв'язку з практикою України, що знаходить відображення у назвах тем дипломних робіт:

1. Міжнародно-правове регулювання діяльності транснаціональних корпорацій
2. Правовий статус офшорних компаній в міжнародному торговому праві
3. Адаптація транспортного законодавства України до <i>acquis communautaire</i>
4. Правовий режим інвестиційної діяльності за законодавством України та Європейського Союзу

Якщо ж мова йде про студента магістерського рівня підготовки за програмою «Господарське судочинство», який обрав для проходження переддипломної юридичної практики Вищий господарський суд України, то йому у такому разі пропонуються на вибір теми наступного спрямування:

1. Правові засади касаційного провадження господарських спорів
2. Правове регулювання розгляду та вирішення спорів Вищим господарським судом України
3. Правова регламентація розгляду спорів про порушення прав інтелектуальної власності
4. Правові засади вирішення господарських спорів за участю іноземних організацій

Що ж стосується студента, який навчається за магістерською програмою «Правове регулювання банківської діяльності», то йому надається можливість дослідити проблематику такого змісту:

1. Правове положення тимчасової адміністрації банку
2. Правове забезпечення реорганізації та ліквідації банків в Україні
3. Правова регламентація банківського нагляду в Україні
4. Правове регулювання міжбанківського кредитування в Україні

Протягом часу, який відводиться згідно з навчальним планом на написання магістерської дипломної роботи, студент зобов'язаний неухильно дотримуватися Регламенту підготовки дипломних робіт, інакше, у разі порушення студентом вимог даного документу щодо термінів подання заяви на затвердження теми дипломної роботи, погодження з науковим керівником індивідуального завдання, несвочасного завершення розділів та роботи в цілому усе вищезазначене може бути підставою для відрахування

студента-порушника з університету як такого, що не виконує навчальний план. Суворість вимог є виправданою, оскільки далеко не кожен студент здатен до самоорганізації та самодисципліни.

Немаловажну роль як контрольний захід за якістю підготовки магістерських дипломних робіт відіграє їх попередній захист у спеціально створених при кафедрах юридичного факультету комісіях, який відбувається за три-чотири тижні до проходження державної атестації. Попередній захист магістерської дипломної роботи — це перевірка її на відповідність вимогам до робіт такого рівня, спеціальності та магістерській програмі. Лише з урахуванням висновків комісії з попереднього захисту випускова кафедра приймає рішення про рекомендацію магістерських дипломних робіт до захисту у Державній екзаменаційній комісії.

Як відомо, попереднє оцінювання здобутків дипломної роботи згідно з Положенням КНЕУ «Про підготовку і захист магістерської дипломної роботи», ухваленого Вченою радою університету від 24 травня 2007 р., здійснюється із використанням інституту зовнішнього рецензування. Проте досвід юридичного факультету показує, що зовнішні рецензії нерідко мають формальний характер, що не дає можливості Державній екзаменаційній комісії встановити справжню цінність дипломної роботи. Тому факультет притримується позиції щодо необхідності підготовки і внутрішньої «рецензії-висновку» на магістерську дипломну роботу, яку надає фахівець з числа викладачів кафедр юридичного факультету, який спеціалізується на вирішенні проблем, споріднених з темою роботи. Подібна практика дає можливість уникнути помилок в оцінюванні представленої на захист дипломної роботи Державною екзаменаційною комісією.

Останнім кроком до здобуття кваліфікації магістра права є публічний захист результатів дипломної роботи. Під час роботи Державної екзаменаційної комісії особлива увага приділяється публічному захисту студентом результатів роботи, вільному володінню проблемою, наявності аналізу в роботі практичних матеріалів, статистичних даних, судової практики тощо. Члени Державної екзаменаційної комісії ще раз мають пересвідчитися, що дипломна робота не є скомпільованою, містить власні напрацювання автора, відображає його погляди на досліджувану проблему. Цьому, звичайно, має сприяти наявність у роботі аналітичних матеріалів, оптимальне поєднання теорії і практики.

Отже, практична спрямованість є обов'язковою вимогою до магістерської дипломної роботи. Сутність цієї вимоги полягає в тому, що теоретичні положення роботи мають бути пов'язані з

реальними практичними завданнями і проблемами, що потребують розв'язання у сфері правового регулювання національної економіки, міжнародного економічного права, у галузі господарського судочинства чи законодавчого регулювання фінансових та банківських відносин. Результати проведеного дослідження обов'язково мають становити практичну цінність і відповідати на питання «де і як вони можуть бути використані на практиці?».

Таким чином, підготовка магістра-професіонала — це багатогранна і складна робота, яка потребує зусиль усього колективу факультету, лише завдяки цьому можна сподіватися на отримання достойного результату, який вже сьогодні визнається не лише керівництвом баз практики, куди нерідко працевлаштовуються наші випускники, а й іншими відомими підприємствами, установами та організаціями, які можуть виступати потенційними працевдавцями.

Ратушний С. М., доцент, завідувач кафедри міжнародного та європейського права

ПРОБЛЕМИ ПРОЗОРОСТІ І ОБ'ЄКТИВНОСТІ У ФОРМУВАННІ ПОТОЧНОЇ ОЦІНКИ

Запровадження з 2009/2010 навчального року нової системи оцінювання в контексті інноваційного розвитку КНЕУ стало логічним і закономірним кроком у формуванні «компетентнісного» підходу підготовки фахівців і має розглядатися через призму цілей і завдань Болонського процесу, а саме підпорядковуватися меті підвищення конкурентоздатності освіти, яка надається нашим навчальним закладом.

Досвід першого семестру висвітлив не тільки позитивні моменти, але й деякі проблемні питання та ситуації, які виникають у зв'язку із застосуванням чинної системи оцінювання. Як і раніше, що загальна підсумкова оцінки з дисциплін, які виносяться на екзамен, складається з результатів поточного контролю та оцінювання письмової екзаменаційної роботи. Але при цьому нова система, передбачає зростання значення поточного контролю з 40 до 50 %. Відповідно, суттєво зростають вимоги щодо змісту, механізмів та критеріїв формування цієї складової. В основному це стосується прозорості та об'єктивності в формуванні поточної оцінки.